

S. Beržinis: - Tai davar pirmiausia paprašysiu jūsų pasakyti savo vardą, pavardę, gimimo metus ir kur gimėte.

AM: - Milukas Antanas, sūnus Jono, gimęs 1921 metais kovo 4 dieną Marijampolės apskrityje, Krosnos valsčiuje, Šeštokų kaime.

SB: - Tai dabar mes renkam prisiminimus...

Palaukit, kas čia atsitiko... Mes renkam atsiminimus apie vokiečių okupacijos metus ir viską, kas yra susiję su žydų likimu vokiečių okupacijos metais. Ir mus labai sudomino tas epizodas, kur jūs pasakojot.

AM: - Na, tai kiek aš atsimenu dėl... Kada prasidėjo karas aš dirbau mokytoju Kazitiškio pradžios mokykloje Ignalinos valsčiuje, bet tuo metu buvo mums Švenčionių apskrities mokytojų rusų kalbos kursai. Ir mes tuo metu karo pradžioje buvom Švenčionėliuose. Kai karas prasidėjo, jau tada visi iš kursų išsilakstėm... Ir vieni turbūt... gal nuėjo... vieni su vokiečiais, o aš gavau žinią, kad mano mama apsideginus buvo. Pylė... Kurenant pylė benzina į... į plytą ir apsidegino, ligoninėje buvo apdegus. Ir aš tada atvažiauvau iš Švenčionių į Vilnių ir iš Vilniaus pėsčias parėjau į Šeštokus, Marijampolę, ir čia buvau. Na, ir ką aš sutikau, sutikau tokę savo klasės draugą Krapavičių, bet jis buvo išėjęs, rodos, iš šeštos klasės. Jau aštuntoj klasėj, atrodo, jo nebuvo, jis išėjo į mo... mokytojų seminariją, ir jis jau buvo... dirbo vokiečių gestape. Jis dar išgėręs buvo, tai jisai dar ant manęs užrėkė, kad tu gal... kad tu gal komunistas, tai aš ten su juo, ką tu, taip ir taip, nuraminau jį. Ir paskui pabuvau antrą savaitę Šeštokuose ir paskui,

kadangi aš neturėjau mokytojo cenzo, tai iš... išvažiavau į Trakus, Trakuose buvo vasaros mokytojų kursai, ir aš tuos kursus baigiau, paskui grįžau atgal į Švenčionėlių apskritį. Jau buvo Švenčionių apskritis, ir mane paskyrė mokytojauti į Vaišniūnus. Kada aš Vaišniūnuose mokytojavau, Vaišniūnų pradžios mokykloj, ten nuo Kazitiškio apie šešis kilometrus ir nuo Ignalinos apie šešis kilometrus. Tai aš buvau nuvažiavęs kelis kartus į Ignaliną. Ten toks buvo ūkininkas Račinskas, didelis ūkininkas toksai, jau kada irgi vokiečių laikais atlyginimai buvo maži, tai jis mane šelpdavo, pavalgyt duodavo. Mes su jo broliu Bronium buvom trisdešimt devintais metais studijavę -- vilniečiu, tai aš jį šiek tiek pažinojau, jis mane pašelpdavo ir aš jį mačiau kelis kartus va... pagrindinėj gatvė, dabar nežinau, kaip ta gatvė vadinasi. Turbūt prie valsčiaus, taip aš galvoju bent. Prie valsčiaus buvo ten suvežta daiktų visokių ir buvo ten tokių skudurų, ir baldų, ir žmonių minia buvo, ir ten pardavinėjo tuos daiktus. Bet mes net ir neapsistojom, tik pažiūrėjom, ir kiek aš prisimenu. Tai tada buvo valsčiaus viršaitis ar Cijūnėlis, ar panaši pavardė, bet garantuot negaliu. Aš pas tą Račinską Kazimiera paklausiau, jis dabar gyvena Ignalinoj, aš jo telefoną turiu namuose, tai paklausiau, kas čia, sako, ponas viršaitis pardavinėja, valsčius pardavinėja tuos daiktus. Kadangi aš dvidešimties metų buvau kavalierius, man nieko nereikia. Aš iš

jo lovą buvau pasiskolinęs, paskui, antras dalykas, kad aš negalvoju, kad dar... Man rūpėjo, kad pas kažkokias paneles kur nors nueit ar taip va. Ir čia pirkau tiktai dėl to, kad pirmas mano mo... mokytojavimas buvo Valkininkuose Lietuvos dar nepriklausomybės laikais. Tai aš čia pirkau irgi kaip prisiminimą toj vietoj. Na, ir aš pamačiau, ir Ignalinoj mačiau žydus tenai vieną ar du kartus varinėjant. Paskui, aš vienus metus pamokytojaves, grįžau iš studijų atgal į Kauną ir Kaune studijuodamas mačiau gatve varinėjant žydus. Gatve varinėjant, paskui penkiolik... keturiasdešimt trečiais metais, kovo 15 dieną uždarė universitetą, tai aš dirbau durpyne darbininku, kad nereikėtų eiti vokiečių kariuomenėn. Durpyną prilygindavo geležinkeliui, dirbau Sūsnių durpyne prie tėviškės, prie Kalvarijos, čia tarp Kalvarijos ir Šeštokų. Paskui ten dirbo ir belaisviai karo, dirbo ir šitos našlės, rusų karininkų žmonos, ir mes, studentai, dirbom kiek tai. Dabar vienas iš tų tai, atsimenu Skujinską, toksai Antanas, jis dabar gydytoju yra Šiauliuose, pas mus gyvena. Mano brolis, dabar miręs, irgi medicinoj studijavo, dirbo. Paskui aš pabėgau ir kiti pabėgo iš durpyno, pabėgau ir apsivedžiau. Ten buvo pažįstama mergina Raseinių apskrity, ir apsivedžiau, tada, aš negaliu pasakyti, daugiau aš žydų kaime gyvendamas ir

nemačiau.

SB: - Man tai labiausiai įdomus yra tas turgus tu žydų daiktų.

AM: - Na, žydų daiktų, tai aš tiktai tiek galiu jums pasakyti, kad aš porą kartų mačiau nuvažiavęs, kadangi aš ne miestely gyvenau. Aš gyvenau kaime, tai aš tą turgų mačiau, kad žmonės tiesiog, na daug buvo žmonių. Na, o kaip tie daiktai pateko... Aišku, jie buvo atimti iš žydų ir vadino žydiškais daiktais juos. Ir vadun... Ten toks buvo, pas mane buvo šeiminkė tokia, ištekėjus už ruso buvo, bet tas rusas buvo pasitraukęs į Rusiją, tai sakė, toks mokytojas Janušas. Janušas, kaip jo vardas ar Ignas, ar kaip, tai tas pirkdavo tų daiktų. **9:13** O daugiau tai, aš kaip kaime buvau, kad aš būčiau gyvenęs miestely, tai aš būčiau gal smulkiau ką nors žinojęs. Kaime gyvenau ir to aš nepastebėjau.

SB: - Sakykit, tai kokiam mieste vyko tas turgus?

AM:- Turgus Ignalinoje... Ignalinoj vyko.

SB: - Kokios tai būdavo dienos, pirmiausia kokį tai mėnesį buvo. Dabar galėtumėte tai pasakyti?

- Aš buvau, tas buvo po mano kurso kokį rugpjūčio, rugsėjo mėnesį. Rugsėjo mėnesį galėjo būt. **(10:06)**

SB: - Jis čia vyko, sakykit, kokio atviroj vietoj?

- Atviroj vietoj. Ten buvo patalpos ir tose patalpose lygtai buvo sukrauti tie daiktai, o žmonės buvo lauke ir, kiek man atrodė, parodydavo

tuos daiktus ir įkainuodavo žmonės tiek -- tiek. Tiesiog aliarmas buvo, lyg varžytinės, lyg... Bet turbūt jie pardavinėdavo tuos daiktus savo pažįstamiems daugiau. Jeigu, sakysim, pretenduodavo į tą koksai eilinis ar koksai policininkas, tai, aišku, tą daiktą parduodavo policininkui. **11:00**

SB: - Tai būdavo, kad žmonės susiginčydavo, būdavo?

- Būdavo, ginčydavosi dėl tų daiktų. Ginčydavosi dėl daiktų...Na, čia ilgai ten ašnestovėjau, kadangi ten tokie, tiesiog nei tas ūkininkas stambus, su kuriuo draugavau, Račinskas, nei jisai, nei aš. Mes šituos dalykus netoleravom, smerkėm ir... Ir mes pasižiūrėdavom ir važiuodavom, kadangi jam nereikėjo kaip di... stambiam ūkininkui, jam nereikėjo tokio. Paskui jis buvo išvežtas prie sovietų, dabar grįžęs, gyvena, skambinausi. Irgi... man nereikėjo, kadangi man rūpėjo tada dar merginos, dar šimtas gramų.

SB: - Bet čia ne Švenčionyse vyko, čia Ignalinoj tas buvo?

- Ignalinoj. Dabar tas Ignalinos rajonas yra, o pirmai buvo Švenčionėlių rajonas. O paskui Švenčionių rajonas pasidarė tiktai jau vokiečiams užėjus, kadangi Švenčionys ligi 1941 metų karo priklausė Baltarusijai. O paskui tiktai, kada jau vokiečiai užėjo, tai Švenčionis prijungė prie Lietuvos. Paskui, jau kada antrą kartą užėjo

sovietai, tada Švenčionys liko prijungti prie Lietuvos. **(12:32)**

SB: - Tai dabar sakykit prašau, kaip vyko tas turgus? Tie daiktai ar jie buvo visi išstatyti parodymui?

- Ne, kiek aš pastebėjau, na mes, per... Minia žmonių taip sakysim, kokie dvidešimt, trisdešimt metrų pilna žmonių, gal penkiasdešimt metrų pilna žmonių. Aplinkui aikštė, kaip koks mitingas, o ten iškelia kokį, ką nors, arba va spinta pasako, ar ką... ką parodo, na ir kas tik nori... Tarp savęs žmonės erzelynę kelia ir tie viršininkai, ar ten komitetas buvo ar kas ten, bet pagrindinai tai tvarkė viršaitis. **13:17**

SB: - Tai viršaitis ir keldavo tuos drabužius?

- Ne, viršaitis pats nekeldavo. Ten keldavo visi jau jo tie tarnai, o tiktai vadovavo tam, atrodo, viršaitis tam pardavimui. Kiek man sakė tas Račinskas, jis kaip jau didelis ūkininkas, jis pažinojo tuos vietinius gyventojus, bet aš tai nepažinojau.

SB: - Na, toksai erzelis didelis buvo?

- Erzelis būdavo didelis. Ten tie pardavinėjimai daitų tai būdavo dažni. Aš negaliu pasakyti ar jie kiekvieną dieną būdavo. Bet dažni būdavo. Tas jau būdavo rugsėjo

mėnesį, dar anksčiau galbūt, na gal, nežinau, kiek tęsėsi.

SB: - Bet tai būdavo darbo diena ar išėiginė?

AM: - Darbo. Mes būdavom darbo dienom, ne išėiginėm dienom. Gal ir išėiginėm dienom būdavo, bet aš, kai buvau nuvažiavęs, tai mes važiuodavom ten turbūt kokiais reikalais, o aš irgi ten pas mokytojus tuos nuvažiuodavau, tai galbūt. **14:40**

(Techninis pokalbis)

SB: - Kokie daiktai būdavo parduodami?

- Kad aš neįsidėmėjau, bet žinau. Na, drabužiai, baldai, va aš taip galiu pasakyti. O ten išvardint kokį ar ten palta, ar ką, paskui, tiesa, patalynė buvo parduodama. Drabužiai, patalynė, baldai, na gal ir dviračiai kokie buvo, kad aš ir gerai neįsitėminau vie... Man nebuvo toksai interesas. Jums gal reiktų šičia gal geriau kurie vietiniai gyventojai, kurie mieste gyveno. **15:25**

SB: - Reikės paieškot tų pagyvenusių žmonių.

- Aš tą adresą Račinsko duosiu.

SB: - Gerai. Aš paskui atvažiuosiu, pasiimsiu vieneta ir būtinai tada jums paskambinsiu.

AM: - Aš jums duosiu adresą, tai jie papasakos.

Kadangi jie vietiniai, tai jie, nors jis buvo ir išvežtas, bet jis tokio dalyko netoleravo, tų žydų, žmonių naikinimo. Jis buvo toks padorus žmogus.

SB: - O dabar sakykit prašau, šitie pardavimai daiktų. Jūs žinojot, kieno tie daiktai yra?

AM: - Aš tai, pavyzdžiui, nežinojau, kadangi aš ne, ne. nepirkau ir nežinojau, bet žmonės matyt, kurie pirko. Žinau, kad kalbėdavo, kad va ten Moišės nupirko ar Joškės nupirko daiktą ar spintą, ar ką. Tarp savęs jau jie ten visi gi koks miestelis, Ignalina, tada buvo gal pora tūkstančių gyventojų, tai jie vienas kitą pažinojo vis tiek. **16:27**

SB: - Tai jie ir žinojo tuos žmones, kieno tie daiktai buvo?

AM:- Žinojo, kieno tie daiktai buvo. Gal tas perkantysis gal ir nežinojo, bet paskui tas, kuris nupirko, gi buvo visokių. Buvo... Buvo ir žmonių tokių, kurie sekdamo ką tu perki, kas tu per vienas, ir va, va jisai sakydavo, kad toks ir toks nupirko tokio ir tokio daiktus. Tai buvo tokių.

SB: - Sakykit, tie žydai dar buvo gyvi tuo metu?

AM: - Aš negaliu pasakyti, nežinau, bet jie jau Ignalinoj turbūt kad nebuvo.

Jau jie turbūt buvo suvaryti į getą ar
Švenčionėliuose, ar Vilniuje. Man

taip atrodo, kad jau jie Ignalinoj nebuvo. 17:2

SB: - Bet dar jie nebuvo sušaudyti?

- Irgi negaliu pasakyti, nežinau. Negaliu pasakyti.

Gal dalis ir buvo

sušaudytų, o gal dalis ir nebuvo sušaudytų. Čia
visko galėjo būti.

SB: - O jūs ten, kai mokytojavot tam kaimely, kada
jau tas šaudymas įvyko,

tai jūs paskui sužinojot apie tai, kad sušaudyti
žydai yra?

- Tai, žinoma, žinojau, kad jie šaudė, žinojau. Tą
patį šaudymą tai jau

anksčiau žinojau. Gi aš, kai Trakuose buvau

mokytoju tuose kursuose, tai

aš ir Trakuose mačiau varinėjant tuos žydus, bet...

17:56

SB: - Tai čia jau vėliau buvo.

- Ne. Anksčiau tas buvo, liepos-rugpjūčio

mėnesiais. Tai ir Trakuose

mačiau varinėjant tuos žydus, bet kadangi tai man

ne tas... Buvo paskaitos ir

eidavom ten į tas paskaitas, vis tiek reikėdavo

mokytis, kad gauti

atestatą, diplomą mokytojo, tai aš nekreipiau

dėmesio.

SB: - Dar sakykit prašau apie tą turgų. Kaip būdavo tie daiktai išstatyti?

Ar jie po vieną atnešdavo, ar jie būdavo jau padėti?

- Jie buvo suversti krūvoj, kiek aš atsimenu, jau krūvoj suversti. Na,

vienas, gal kitas jau būdavo toks jau iškabintas, gal. Bet aš va taip

kad garantuot šimtą procentų negaliu. Na, o baldai tai būdavo tokie

sustatyti, kad ir išardyti, bet sustatyti būdavo.

Na, aš du kartus

mačiau, taip po pusę valandos pažiū... pažiūrėjom

ten, gal ne po pusę valandos, gal mažiau ir paskui

su tuo nusispjovėm ir va... ir nuėjom. **19:10** Tas, kad

aš buvau per jaunas, kad galėčiau į tokius dalykus,

ir aš negalvojau apie tuos reikalus.

SB: - Kad reikės prisiminti apie tuos?

AM: - Kad reikės prisiminti, ir negalvojau.

SB: - Tai jie būdavo sustatyti, na, ir kaip vykdavo tas pardavimas?

AM: - Taip, tai jie būdavo, nu, sandėly... ir sumestų vienas ant kito ir iškeldavo

ten paskui. Ten, matyt, kurie buvę patikimesni, jau tie aktyvistai prie

vokiečių, tai, matyt, jau jie iš sandėlio nusi...

nusi... nusipirkdavo. Na, aš jums, kad tokių, kad

būtų prisipirkęs, tai nepažinojau. Pažinojau tokius Dimbelius, irgi buvo gana tokie turtingi. Dimbelis, vienas buvo

kompozitorius, o kitas mokytojas buvo Dimbelis, irgi ne... nesi... nesi...

Paskui aš gyvenau ant kambario pas tokį Lunecką Kazitišky, tai paskui, kai gyvenau Vaišniūnuose, tai aš gyvenau mokykloj. Mokykla buvo valdiška, tai aš mokykloj, kambary. Tokios buvo... Sorokinienė, bet turbūt dabar jinai negyva, bet irgi nieko nežinojo. Jos vyras buvo pasitraukęs į Rusiją.

SB: - Tai dabar sakykit, o tie žmonės, kur buvo susirinkę aikštėj, jie galėdavo įeiti laisvai, apžiūrėti tuos daiktus?

AM: - Ne. Tik turbūt galėdavo įeit, apžiūrėt tiktai tie, kurie jau patikimesni šitiem, valdžiai. Kurie jau patikimesni, tai juos gal leisdavo ir apžiūrėt, ir gal jie patys pirmieji nusipirkdavo. O paskui viskas, jeigu kas... tuos likučius tai paskui parduodavo liaudžiai.

SB: - Tai tą, ką matėt, tai čia jau buvo kas, likučių pardavimas?

- Jau skaityčiau, kad likučių... jaudél to, kad patys gerieji daiktai buvo,

matyt, jau jie patys tarp pasidalinę tie visi policininkai ir, ir, ir, ir, ir va tie valdininkai, ir paskui tie aktyvistai, matyt, jau ir... 21:44

SB: - Na, prie to pardavimo vokiečių yra buvę? Jūs matydavot vokiečius?

- Vokiečių tai aš nepastebėjau, vokiečių uniformų nepastebėjau ten, prie pardavimo to. Matyt, jie jau buvo išrūšiuoti ir kas jau geresnio buvo, jie atskirai pasiėmė, o čia jau kas liko, tai jau čia prastesni, matyt, ir tada jau davė tiems lietuviams.

SB: - Tai ką darė dabar tas viršaitis, jūs sakėt, tai, ar seniūnas?

- Viršaitis.

SB: - Pirmas asmuo, reiškia, kas buvo tam pardavime? Viršaitis, taip?

- Taip.

SB: - Ką jisai darė? Koks buvo jo elgesys?

- Na, jisai daugiau stovėdavo ir nuspręsdavo, sakysim, tam parduodam. 22:37 O ten jo tarnai iškeldavo arba parduodavo, arba sakydavo, va dabar tas ir tas, spinta va čia ar kas, o tas viršaitis turbūt jau tik... tiktai nuspręsdavo, kad davar tam parduodam. Jo galutinis žodis būdavo.

SB: - O tie, o tie žmonės, kurie jau to daikto,

pavyzdžiui, norėdavo, ką jie
darydavo? Jie rankas keldavo ar į priekį eidavo, ar
šaukdavo? Kaip kiek
elgėsi?

- Šaukdavo. Šaukdavo ir eidavo į priekį, ir vieni
kitus stumdydavo.

SB: - Gal muštynės kokios buvo?

- Tai, kad aš nebuvo ilgai ir nepastebėjau, bet
stumdytis tai
stumdydavosi, aš mačiau.

SB: - Ką jie kalbėdavo, tie žmonės, kur norėdavo
pirkti?

- Kur arti buvo, tai nešnekėjo, o toliau kurie
buvo, tai sakau, jie
kalbėdavo tiek, kad va čia yra kokio tai Joškelio,
va yra spinta. Va, va, jie
tarp savęs, o tie, kurie iš toliau žiūrėdavo, jau
jie žiūrėdavo įt...

įtariamai į tuos perkančius. Jau jie buvo tokie,
bet jiems buvo interesna, kas... kas ką perka. Tai
galbūt dėl šito. 23:51

SB: - Tai jie jau tose, tose varžytinėse
nedalyvavo?

- Jie toliau stovėdavo, taip jau po du, po vieną,
po tris. Šnekėdavosi
tarp savęs ir jau jie nedalyvavo, o tie, kur ačiau,
tai jie ir

stumdydavosi, grum... tose, kovodavo dėl tų daiktų.

SB: - Tai kas buvo tie žmonės, kur kovojo? Ar jie ūkininkai, ar jie

miestelio gyventojai? 24:30

- Miestelio gyventojai daugumoj ir ūkininkų rimtų tai mažai buvo.

Tokių... Daugiau tokių buvo nusigyvenusių arba... Kad aš iš didesnių ūkininkų tai tokius Stankevičius pažinojau. Na, jie paskui repatriavo į Lenkiją. Na, aš buvau toks, žinot, kavalierius, tai mergos norėjo kad apsiženyt, tai didesni ūkininkai ir kviesdavosi į... į balius. Tai tie Stankevičiai arba ten Račinskas, nu tai va tai... O aš tuos smulkius -- gal vienas ar kitas ir pirko jie. Na, aš negaliu pasakyti, bet daugiau tai čia buvo privilegijuoti tie, kurie... tai jie pirko geresnius, o šitiems visiems išmesdavo tada atliekas.

SB: - O privilegijuoti tai irgi pirko tam turgui, kur jūs matėt?

- Privilegijuoti pirko vienas, kitas, bet jau, matyt, jau buvo jie jau atsirinkę sau atskirai.

SB: - Bet pirko, reiškia, turgaus metu?

- Turgaus metu, bet jau labai mažai jie pirko turgaus metu, jau jie buvo atskirai apsipirkę. 25:37

SB: - Ar jie buvo kokie uniformuoti, kaip juos

galima buvo atskirti?

- Jie nebuvo uniformuoti, bet jie, na kaip juos atskirt. Žinau, kad toks Paukštė mokytojas buvo, tas irgi buvo nusipirkęs. Pasakojo ant jo, kad jis pirko žydų daiktus. Jis buvo centrinės mokyklos vedėjas, Paukštė.

SB: - Ignalinos?

- Ignalinos.

SB: - O tas Janušas iš kur buvo?

- Janušas buvo, jisai žemaitis kilimo, bet jis daug nepirko, jisai kažką tai, paskui jisai Ignalinoj mokytojavo. Anksčiau jis buvo mokytojavęs Vaišniūnuose, kaime, paskui jį perkėlė į didesnę mokyklą. Matyt, jisai jau buvo kažkiek patikimesnis, taip kad iš kaimo jį iškėlė.

SB: - Sakykit, koks buvo požiūris į tuos žmones, kurie pirkdavo tuos daiktus? Ar kad jie labai gudrūs, kad jie labai gerai čia apsisuko, kad jie labai gerai kažką tai laimėjo?

- Na, žinot, kiekvieno kriterijus yra kitoks, pavyzdžiui, na, kriterijus... Mano tai buvo neigiamas požiūris, to Račinsko neigiamas požiūris, to

Stankevičiaus, ūkininko, neigiamas požiūris. Toks
Mudėnas buvo irgi, nemažas ūkininkas, vienas
brolis mokytojas, kitas brolis inspektorius, irgi
neigiamas požiūris buvo. Na, tokių, kitokių, kurie...
išgeriančių,
mažažemių, tai jie skaitydavo, kad čia turta
įsigyja, jie jau
skaitydavo. Skaitysim, jų požiūris toksai buvo, jie
norėjo turto. Jie
nenorėjo tų... jiems nesvarbu ar čia nušovė, ar čia
pakorė, ar ką, bet jie
norėjo turto ir... Kur galima turta išplėšt, tai
jie jau skaitydavo, kad tai.
Na, tokių degradavusių tai aš nežinau, jie turbūt
pragerdavo, pragerdavo tą. 27:46

SB: - Kiek jūs matėt tokių turgų, sakykit?

- Na, kokius du, tris.

SB: - Tai jie taip vykdavo kiekvieną dieną?

- Negaliu pasakyti, bet aš tais laikais... tuo laiku
kai atvažiuodavau, tai būdavorugsėjo mėnesį, spalio
mėnesį 1941 metais.

SB: - Na, žiūrėkit. Jeigu jūs atvažiuojat į

Ignaliną ir kiekvieną kartą, kai

Atvažiuojat...

- Būna...

- Matot tokį turgų?

- Taip.

SB: - Tai, reiškia, jie vyko kiekvieną dieną?

Tiktai jūs būdavot ne

kiekvieną dieną?

- Taip. Galbūt.

SB: - Jie vyko pastoviai, reiškia?

- Galbūt ir pastoviai. Galbūt ten kokia viena, kita
diena, taip praktiškai

galvojant, aš taip negaliu pasakyti, kad

garantuočiau šimtą procentų, kad

ten kiekvieną dieną vyko. Bet praktiškai galvojant,
taigi reikėjo juos

vis tiek sertifikuoti, tuos vis tiek, sortiruoti tuos
daiktus. O paskui gi

ateina pirma grietinėlė, nusiperka, paskui jau

duoda šitiems, miniai. Taip

man atrodo. 28:46

SB: - Ar būdavo kokie skelbimai, kad tokie turgai
bus?

- Nežinau šito, negaliu pasakyti. Žmonės, matyt,
žinodavo.

SB: - Na, ir kiek laiko maždaug truko tie turgai.

Na, sakysim, reiškia,

jeigu įsivaizduokim, pirmas turgus, kurį jūs matėt

ir, sakysim,

paskutinis?

- Aš paskui, sakysim, jau keturiasdešimt antrą

pirmą metų žiemą jau aš nemačiau tokių turgų žiemą,

iš rudens mačiau.

SB: - Rudenį visą matėt. Ir po Visų Šventų kažkur tai va?

- Po Visų Šventų tai negaliu pasakyti, bet ligi Visų Šventų tai mačiau.

Man atrodo, kad aš va taip, kiek aš suprantu, kad aš jau, sakysim, žiemą

keturiasdešimt antrų metų aš jau nemačiau ir žydų Ignalinoj, žiemą. Jau jie buvo, matyt, išvežti arba į Švenčionėlius, arba į... arba į Vilnių, į getą. Tai jeigu žydų nebuvo, tai jie, matyt, ir tuos daiktus jau buvo išparceliavę, visą

jų turta. Jau kas liko, paskui pačius, turbūt atliekas išdalino taip. Kad sakau, žiemą jau nemačiau jų. Būdavo, ir žiemą aš ateidavau į Ignaliną, bet žiemą nemačiau, o iš rudens tai mačiau. **30:12**

SB: - Ponas, Antanai, o jūs dabar pabandykit prisiminti, kaip jūs supratot, kad čia yra žydų daiktai? Kada jūs supratot, ar iš karto, kai jau pamatėt tą turgų ir supratot, ar jūs galvojot, kad čia?

- Kad čia ne. Kad čia iš karto pasakyta buvo. Iš karto žmonėms buvo pasakyta, kad va žydų daiktai, ga... galėsit nusipirkt. Jau žmonės žinojo, kad

čia žydu daiktai.

SB: - Man įdomu, kiekvieną kartą kai, reiškia, konkretus žmogus sužinojo, suprantat? Šiuo atveju jūs sužinojot. Kaip žmogus sužino, iš ko, ar jam pasako kaimynai, gandas kažkoks ar skelbimas?

- Na, man pasakė tie ūkininkai, kurie mane atveždavo iš Ignalinos. Tas

Račinskas su tuo atvažiuodavo arba kiti ten kokie pasak... Tie ūkininkai pasako, kad va pardavinėja, na tai tie pasako. Pro šalį važiuodami kelis kartus sustojam ten. Ar aš eidamas pas mokytojas sustojau tenai,

pasižiūrėjau. 31:22 Kad aš šito, žinot, reiktų jums daugiau klausinėt tų,

kurie gyvena mieste. Dabar, sakysim, na ką aš galiu jums tą, arba kurie

mieste mokytojavo, o aš kaip kaime, tai kaime pas mus žydu nebuvo tenai,

Vaišniūnuose. Ir dabar ten Višniūnų kaimas yra, gi ten yra tas Palūšė,

ten tas Palūšės ežeras.

SB: - Man šiuo atveju įdomu grynai tas turgus, kaip jisai atrodė? Reiškia,

keldavo tuos daiktus, ar buvo galima apžiūrėt juos?

- Ne, apžiūrėt ne, ne... 32:02

SB: - Ar buvo plaktukas koks nors? Žinot, kaip

varžytinėse būna plaktukas,
skaičiuoja kas duos daugiau, reiškia, paskui?
- Ne, rékdavo turbūt tiktai. Žodžiu, rékdavo, kad
va tiek kainuoja,
tiek, ir va tiktai. Plaktuko tai ne... nepastebėjau
kad būtų dėl to, kad būtų
tokios oficialios varžytinės, tai nepastebėjau. Čia
tokios buvo,
skaitykit, daugiau dalybos. Dalybos. Ir ta visa
grietinėle jau buvo išsidalinus,
matyt, tą visą, kas geriau, o kas... Taigi mes ir
dar... dabar dar randam pas
kažką tai, pasižiūrėjus dar tų senoviškų visų, ir
baldų, ir kokių tai
vazų randam.

SB: - Antikvariniais dabar vadinam.

- Antikvariniais.

SB: - Antikvariniai. Na, o sakykit, tada jūs
užeidavot į namus, reiškia, galėdvot pažinti,
kad va čia yra žydo komoda, kad čia yra žydo indai?

- Kad aš nekreipiau tada į šitą dėmesio ir aš
nežinau. Man tas nerūpėjo
dar, kad aš jaunas buvau, man tas turtas nerūpėjo
ir aš nežinau.

- Nu dabar žiūrėkit...

- Jeigu aš būčiau matęs, tai žinočiau. Ant to
Paukštės šnekėjo mokytojai visi, jis buvo

mokyklos vedėjas. Ant jo šnekėjo, kad jisai...

33:33 Paskui ant to Jonu... Janušo šnekėjo irgi,
kad jisai ten dalyvavo prie tų.

Techninis pokalbis

SB: - Kainos. Po kiek pardavinėdavo tuos daiktus?

- Žinot, neatsimenu, ir aš pats nesiteiravau ir aš
nebuvo nei pas vieną

tokį, kuris būtų daug prisipirkęs. Va, sakysim, aš
miniu jums tą iš

mokyklos vedėją, Paukštę. Jisai buvo už mane

vyresnis, aš kadangi tiktai

buvau pradėjęs tenai mokytojauti, tai jis... aš pas

jį namuose nebuvo ir aš

nemačiau, tiktai žinau, kad kalbėjo.

SB: - O jūs kainų neatsimenat?

- Neatsimenu.

SB: - Na, sakysim, ar tai buvo daug pigiau negu

normali to daikto kaina?

- Pigiau, pigiau. 34:42

SB: - Bet kiek kartų pigiau?

- Kokius galbūt, skaitysim, kiek žinau, aš supratau
iš tų visų, kur pirko ten,

na turbūt kokius tai keturis kartus pigiau, gal.

SB: - Kas rinkdavo tuos pinigus, jeigu daiktą
parduodavo?

- Ten būdavo jau pas juos ten kas... kasininkas. Ten
buvo, reiškia, tam

pakilime, kokie šeši, aštuoni žmonės, kurie va
užsiimdavo ta prekyba. Ir
tas pats jau viršaitis, ar, ar jo koks patikėtinis,
tai būdavo jau šalia ir
dar kokie šeši, aštuoni, ir vienas iš jų rinkdavo
pinigus į tą bendrą
kasa, kokią tai turbūt. 35:40